

DR. SZAMEK GABRIELLA

JOGI FŐREFERENS

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK HIVATALA

Konferencia a helyi környezetpolitika elméleti és gyakorlati megközelítéseiről

A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara és a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége közös konferenciát szervezett „A helyi környezetpolitika elméleti és gyakorlati megközelítéseiről” 2018. január 30-án. A konferencia helyszíne a budapesti Benczúr Hotel volt.

A konferencia előadói a mai hazai környezetpolitikai helyzetről, valamint a helyi környezetvédelem előtt álló lehetőségekről kihívásokról tartottak gondolatébresztő előadásokat, melyek a tudományos kutatások mellett az ombudsmani munka eredményeibe, tapasztalataiba is bepillantást engedtek. Az egész napos konferencia három részre tagozódott, mindegyik szekció ülésén lehetőséget adva a kérdéseknek és a hozzászólásoknak, ennek is köszönhetően élénk szakmai eszmecsere jött létre. Az első részben a téma alapjogias, elméleti megközelítésével foglalkozó előadások kerültek előtérbe, a második szekció témái főképp a települési- helyi környezetpolitika és helyi fejlesztések szerepével, lehetőségeivel foglalkozott, míg a harmadik rész előadói egy-egy konkrétabb problémával kapcsolatos témakört mutattak be. A konferencia rendkívül szerteágazó előadásaiból konferenciakötet is készülöbben van, mely révén lehetőség nyílik bepillantani a konferencián elhangzott valamennyi tartalmas előadásba.

A konferenciát a Debreceni Egyetem Jogi Kara kezdeményezte, tekintettel a Karon folyó „Helyi önkormányzati szerepek és eszközök az ökológiai fenntarthatóság megvalósításában” címet viselő jogi politikai kutatásra, amely konferencia ötletét a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége is támogatta, örömmel vállalta a társszervezését. Dr. Fodor László, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára megnyitójában a helyi közösségek fontosságáról beszélt a környezetvédelem területén.

A konferencia első előadó Prof. Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes, a jövő nemzedékek szószólójának előadása a „Települési környezetvédelem a szószóló szemével” címet viselte. Előadásának elvi alapozásában felhívta a figyelmet a szubszidiaritás alapelveire és a reziliencia fontosságára, valamint kitért e terület alkotmányos alapjaira is. A továbbiakban az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának (AJBH) gyakorlatából ismertetett példákat, érintve a szubszidiaritás, a területrendezés, a zöldfelület gazdálkodás, az érdekegyeztetés és az együttműködés kérdéseit, kitérve a környezet-egészségügyi összefüggésekre

is. A MOL toronyházzal¹ kapcsolatban leszögezte, hogy a főváros most elfogadott településképi arculati kézikönyve szerint Budapest hagyományos panorámája védendő. Meg kell őrizni az épített és a természeti elemek harmóniáját, kiemelten a világörökségi területet, valamint a védőterületet érintő rálátásokat és kilátásokat. Magas épület csak oly módon helyezhető el, hogy a város panorámájának arányossága – a világörökségi védettségi követelményeknek megfelelően – megmaradjon. Településrendezés kérdésköréből kiemelte, hogy a településrendezési eljárásokban a lakosság részvétele – a tervek társadalmi véleményeztetése – az Alaptörvényben rögzített egészséges környezethez való alapjog települési érvényesítésének, egyben az Étv.² 3. § (2) bekezdésében rögzített (helyi) társadalmi nyilvánosság és közösségi ellenőrzés érvényre juttatásának eszköze. Beszélt az érdekek egyeztetésének fontosságáról, nehézségeiről is, melyek többek között a sportpályákkal kapcsolatos ügyek körében is felmerült. A sportpályák, játszóterek a lakosság testi és lelki egészséghez való jogát hatékonyan és széles társadalmi körben hozzáférhető módon szolgáló létesítmények, ugyanakkor a sportolás sem járhat a közelben lakók szükségtelen zavarásával, ezért az önkormányzatnak gondoskodnia kell a használatlaltal együtt járó zavarás csökkentéséről is. Felhívta a figyelmet a környezet állapota és az egészségkárosodások közötti szoros kapcsolatra, megelőzésük szükségességére és lehetőségeire.

A második előadóként dr. Gyergyák Ferenc, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének (TÖOSZ) főtáskára következett, előadása „A TÖOSZ környezetpolitikai tevékenysége” címet viselte. Elhangzott, hogy a települési önkormányzatok közül több mint 50%-a tagja a TÖOSZ-nak, ezzel jelenleg a legreprezentatívabb szervezet e területen, tükrözve a nagyon heterogén hazai településszerkezetünket. A 19 megyei tagozaton túl a különböző szakterületeken – köztük környezet- és természetvédelem, infrastruktúra vagy épp településfejlesztés – 18 tanácsnok működik a TÖOSZ-ban. Az előadás kitért arra is, hogy a kistelepülések ma Magyarorszá-

¹ DR. BÁNDI GYULA, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes közleménye elérhető: <https://www.ajbh.hu/en/kozlemenyek/-/content/qzyKPkTyQAvM/a-jovo-nemzedek-szoszoloja-a-tervezett-mol-toronyhazrol> (2018.02.28.)

² 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről

gon kihalófélben vannak, ugyanakkor a városok nem töltik be a kistelepülések után maradó űrt. A TÖOSZ-nak több szemléletformáló, figyelemfelhívó programja van a helyi környezetvédelem népszerűsítése, segítése érdekében, valamint pályázatokkal és szakmai képzésekkel is segítik tagjaikat. Számos konferencián vesznek részt, illetve tartanak rendezvényeket a környezet védelmével kapcsolatban. Több együttműködési megállapodással is rendelkezik a környezetvédelemhez kötődően. Ismertette azt is, hogy segítségnyújtással is foglalkoznak a TÖOSZ-tag önkormányzatok részére. Beszélte arról is, hogy a környezetvédelem ténylegesen a településeken történik, a TÖOSZ környezetpolitikai tevékenységét az alkotmányos elvek és a településen élők igényei határozzák meg, a szervezet több környezetvédelmi programmal is rendelkezik. Számos projekttel találkozhatunk a szervezetnél, ilyen például a 'Klímaválasz projekt', amely az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás helyi szintű lehetőségeivel foglalkozott, vagy a 'Legjobb önkormányzati gyakorlatok' pályázata.

Dr. Antal László, a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpontjának tudományos főmunkatársa „A Klímabarát Települések eddigi eredményei” előadásában ismertette a 'VAHAVA' (Változás – Hatás – Válaszok) projekt céljait. E célok között a klímatudatosság növelése, az alkalmazkodás fontossága valamint a kibocsátások csökkentése, helyi szintű önellátás erősítése is szerepel. Fontos szempont továbbá a természet és társadalom kapcsolatának javítása. Megalakításra került a Klímabarát Települések Szövetsége³, mely többek között egyeztetésekkel, jó gyakorlatok megosztásával, hírlevéllel és klímakonferenciák tartásával segítik tagjaikat. Szót ejtett néhány eredményről is, ide tartoznak a hőség- és UV-riadók és az ezekhez kapcsolódó tervek; vizes stratégia megalkotása; helyi önellátást is megvalósító Zengő pengő, mint helyi pénz; helyi piacok szervezése; klímabarát energiaellátás program; vagy épp az off-grid közösség. Az előadó kitért a klímaparadoxonra is, amely a fogyasztói társadalom és a klímatudatosság összeférhetetlenségét írja le. Az uralkodó társadalmi és gazdasági paradigmák keretei között a fejlett ipari országok nem képesek az üvegházhatású gázok kibocsátásának szükségesnek tartott mértékű csökkentésére.

Dr. Pump Judit, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának címzetes egyetemi docense a „Gazda nélkül gazdálkodni hogy lehet? A települési vízgazdálkodás kérdései” előadásában vizek kezelésével, jogi megítélésével foglalkozott, kitérve a csapadékvíz, felszín alatti víz, felszíni víz okozta problémákra. Ezeket az előadó szerint csak integrált szemléletű megközelítéssel lehet megoldani. Előadásában arra hívta fel a figyelmet, hogy a vizek jó gazdája az önkormányzat lehet akkor is, ha nem tulajdonosa a vizeknek, a természetes, és mesterséges infrastruktúrájának. A jó gazda önkormányzatnak tudnia kell, mi történik a területén, tájékoztatni a lakosságot a károk megelőzésének módszereiről, például a csatornák tisztításának fontosságáról. Megelőzési szemléletmódról van szükség ahhoz, hogy szükséghelyzet ki se alakulhasson. Kiemelte, hogy az önkormányzatok a környezetvédelmi programjuk részeként az integrált vízgazdál-

kodási rendszer megteremtése érdekében önkormányzati rendeletet hozhatnak. Kitért arra is, hogy a gazdaságfejlesztési programoknak hosszú távra kell szólniuk, nem pedig egy-egy ciklusra. Beszélte arról is, hogy e területen (is) problematikus a jogszabályok rendszerének állandó változása.

A következő előadó dr. Szamek Gabriella, az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának jogi főreferense a „Hulladékgazdálkodás és önkormányzatok” előadásában a hulladékgazdálkodási-közszolgáltatás önkormányzatokkal (is) kapcsolatos néhány visszás pontjáról beszélt. A közszolgáltatás igénybevételének struktúráját felvázolva megjegyezte, hogy egy alapvetően kétarcú, jogilag nem tisztán rendezett helyzettel állunk szemben. A koordináló szervnek⁴ lehetősége van beavatkozni helyi önkormányzatok által kiválasztott közszolgáltató és az önkormányzatok között fennálló jogviszonyba is. Beszélte arról, is hogy mennyiben tekinthető még önkormányzati vagyonnak az önkormányzat kizárólagos vagy többségi tulajdonában álló közszolgáltató. Ismertett tipikus példákat az önkormányzati gyakorlat során felmerül hulladékgazdálkodás-közszolgáltatással kapcsolatos panaszokból. Ide tartoznak többek között a hulladék gyűjtődények választható méretével kapcsolatos kérdések, a közszolgáltatás szünetelésének lehetőségei, valamint az avar égetéssel kapcsolatban felmerült panaszok.

Dr. Agócs Ilona, az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának jogi főreferense „A településképi szabályozásból eredő önkormányzati feladatok és azok alapjogi vetületei” címmel tartott előadást. Ismertette a jövő nemzedékek szószólójának a településképi arculat védelmét szolgáló önkormányzati szabályozásokra vonatkozó ajánlásairól szóló elvi állásfoglalását.⁵ A településképpel⁶ kapcsolatos szabályozások megkívánják, hogy az önkormányzatok megteremtsék a településképi és településrendezési szabályozó eszközök összhangját, és fokozott figyelemmel járjanak el a helyi értékek és a települési zöld felületek védelme érdekében.

Az első rész utolsó előadását Némédi Erika, az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának jogi referense tartotta „Széleskörű társadalmi bevonás és nyilvánosság biztosítása a településképi kézikönyv és az önkormányzati rendelet készítése során – avagy érdemi-e a partnerségi egyeztetés?” címmel. Előadásában saját, gyakorlati tapasztalaton is alapuló esettanulmány keretében mutatta be, hogy hogyan nem működik megfelelően a társadalmi/partnerségi egyeztetés a településképpel kapcsolatos szabályozás kialakításakor. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy az eljárási szabályok betartása mellett szükség van az érdemi vitára is. A nyilvánosság bevonását szolgáló eljárási garanciák azt kívánják biztosítani, hogy a különböző vélemények megvitatására és értékelésére már a döntéshozatali folyamat elejétől lehetőség legyen.

A második rész első előadója dr. Pánovics Attila, a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa volt. „A közösségvezérelt helyi fejlesztések sze-

⁴ Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.

⁵ https://www.ajbh.hu/documents/10180/2715792/Telep%C3%BCI%C3%A9sk%C3%A9p_%C3%81F_v%C3%A9gleges.pdf/8515e7d1-1a9e-4ad6-d5f5-1c8f30d79eda

⁶ 2016. évi LXXIV. törvény a településképi védelméről, valamint e törvény a végrehajtására kiadott 400/2016. (XII. 5.) Korm. rendelet

³ www.klimabarát.hu

repe és hazai lehetőségei a környezetpolitikában” előadásában a CLLD: közösségvezérelt helyi fejlesztés⁷ témájáról beszélt. E fejlesztés célja, hogy a helyi közösségeket és szervezeteket bevonja és mozgósítsa a helyi városi fejlesztésekbe, a CLLD alapfogolata az inkluzivitás. Előadásában megállapította, hogy hiányzik a közösségfogalom, valamint, hogy a civil szervezeteknek a környezetpolitikában nélkülözhetetlen szerepe volna, ahogy a közpénzek mellett magánforrásra is fontos lenne építeni. Elhangzott, hogy e területen nincs témakör szerinti lehatárolás, a fejlesztés nem csupán környezetvédelmi fejlesztésre vonatkozik. A fejlesztéseket a helyi akciócsoportok (HACS), a civil szféra, a gazdasági szereplők és az önkormányzatok együtt valósíthatják meg. A projekt fontos eleme a közzsféra- magánszféra partnersége. A hazai helyzettel kapcsolatosan megállapította, hogy a fejlesztésekből a civil szervezetek alig kaptak támogatást, valamint hogy hazánkban a helyi önszerveződésen alapuló struktúra eltolódott egy „felülről vezérelt” hálózat irányába.

A soron következő előadás a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Intézete két munkatársának, dr. Mezei Cecília tudományos munkatárs és dr. Varjú Viktor főmunkatárs közös előadása volt, „Erőforrás-alapú fenntartható önkormányzati fejlesztések lehetőség/modellezhetősége” címen. Előadásukban kitértek arra, hogy a fejlesztések valójában nem tudnak partnerségben megvalósulni, mert a pályázatok eleve uniformizált kiírások és feltételrendszerek mentén születnek. Kiemelték az adaptivitás jelentőségét, a jó példák kiválasztásakor a helyi sajátosságok figyelembe vételének szükségességét. Az önkormányzatok sokszor elvileg saját magukkal sincsenek tisztában és ezért nem tudnak jó pályázatokat készíteni. E problémára megoldást jelenhet az erőforrás-térképezés. Az előadók szerint az erőforrás-térképezés nem csupán az önkormányzati tulajdonra terjed ki, hanem ide tartoznak az olyan értékek, mint például a tájkép. Az erőforrás-térképezés előnyeit egy kidolgozott modellen keresztül mutatták be.

Prof. Dr. Fodor László, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára a „Települési környezetpolitika komplex megközelítésben” címmel tartott előadásában a települési önkormányzatok és a környezetvédelem helyzetéről beszélt. Elhangzott, hogy e területen a települési önkormányzatok több szempontból is nehéz helyzetbe kerülnek. Többek között problémát okoz a szabályozások gyors változása, az önkormányzati autonómia csökkenése. Mindezek ellenére ugyanakkor szerepük jelentős marad a helyi környezetvédelemben, és sokfajta egyéb olyan – akár nem jogi – eszköz is segítheti munkájukat, amelyek innovatív alkalmazása számos problémát megoldhat.

Az előadó beszélt arról, hogy nagyon sokféle programot kell készítenie egy adott önkormányzatnak, és nem tudjuk pontosan, hogy hány településen nincs is környezetvédelmi program. Általánosságban elmondható hogy adott helyzetben, egy koncepció kidolgozásakor nem az önkormányzat teljes tudására jelenik meg, hanem egy adott önkormányzati alkalmazotté, egy személyé. A környezetvédelmi jogi fogalmak következetes használata és a jogintézmények ismerete

nem várható el minden esetben. Az önkormányzati eszköztár a rendeletalkotástól a szankcionálásig terjed. Az önkormányzatok körében végzett felmérés során adott válaszokból kiderült, hogy érdekes módon sok önkormányzat a stratégiaalkotást sorolta az utolsó helyre az eszköztárban. Vagyis a stratégia „jelentéktelensége” komoly gond.

Kiemelte, hogy az önkormányzatoknál nem csupán jogi eszközök vannak, hanem például a már többször felmerült tájékoztatás vagy a közvetítés. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy az önkormányzatoknak nem kéne visszariadni az egyedi megoldásoktól, mint például a lőterek nyitvatartási idejének szabályozásától.

Ezt követően Prof. Dr. Fónai Mihály, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára tartotta meg előadását „A településméret és típus hatása a helyi környezetpolitikára” címmel. A Debreceni Egyetem által végzett kutatás egyik eszközeként használt, kérdőíves felmérést emelte ki. Elhangzott, hogy e kérdőívet 516 önkormányzat töltötte ki online, majd quota szerinti mintaválasztás zajlott olyan témákat érintően, mint például a jogszabályi környezet, helyi rendeletalkotás, külső és belső kapcsolatok, önkormányzati bizottságok, környezeti problémák, helyi eszközök és lehetőségek. Az előadó ismertette a megkereséssel kapcsolatos tapasztalatokat. Ezek szerint az önkormányzatok alapvetően problémamegoldásra fókuszálnak, nem proaktívak; jogértelmezést csak a felettes szervtől várnak, általában a kormányhivatalokhoz fordulnak jogértelmezésért. Bár tisztában vannak azzal, hogy mi volna jó, hogyan kellene működni, azonban mégsem úgy, vagy nem mindig úgy működnek.

Dr. Bányai Orsolya, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa „A helyi önkormányzatok környezetvédelmi szabályozása – elmélet és gyakorlat kettőssége” tematikájáról beszélt. Az elméleti elvárásokat két részre osztotta, jogi alapú (mint például a hatásvizsgálat) és etikai elvárásokra. Véleménye szerint az ökológiai fenntarthatóság csak az etikai elvárásokban fogalmazódik meg. Gyakorlati példákon keresztül szemléltette az ökológiai fenntarthatóság kapcsolatát a központi és a helyi jogalkotással. Felhívta a figyelmet arra, hogy a rendeletek előkészítése során a várható hatások vizsgálatát körülbelül csak az önkormányzatok 40 %-a végzi el, és ezekben az ökológiai fenntarthatóság szempontjai pedig szinte nem is érhetők tetten. Elhangzott, hogy az önkormányzatok a jogalkotási kötelezettségnek nem tesznek eleget teljes körűen, a kormányhivatalok pedig nem következetesen a hiányosságok feltárásában. Jelezte, hogy a települési önkormányzatok környezetvédelmi tárgyú rendeletei között számtalan olyan megfogalmazással találkozni, ami törvényességi szempontból kifogásolható. Az előadó szerint a problémát úgy lehet megoldani, jobban kezelni, hogy a helyi szabályozási gyakorlatot kell feltornáznai az elméleti jogi elvárásokhoz, ehhez pedig segítség lehet, a helyi civil szervezetek jobb bevonása.

A második rész zárásaként Dr. Barta Attila PhD, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa és dr. Gyüre Annamária Csilla, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos segédmunkatársa „A helyi környezetvédelem kihívásai két település példáján keresztül. Dorog és Biharkeresztes, hasonlóságok és

⁷ Community-Led Local Development

különbségek” címen tartották meg közös előadásukat. Előadásukban párba állították és bemutatták Dorog és Biharke-resztes települési önkormányzatok környezetvédelmi tevékenységét. A vizsgált települések társadalmi–gazdasági–ökológiai lehetőségei és kihívásai igen eltérőek. Az előadás során levont következtetésekből kiolvasható, hogy mindkét vizsgált település fogékony az ökológiai kérdésekre. Ugyanakkor az önkormányzatok mozgásterét érdemben a költségvetési pálya jelöli ki. Elhangzott továbbá, hogy mindegyik település fontosnak tartja a szemléletformálást és példamutatást.

A harmadik rész első előadója *dr. Pénzes Ferenc*, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa a *„Helyi szintű döntéshozatal és helyi szintű politikák kialakítása”* címen tartotta meg előadását. A helyi politika kutatásának eredményeiről számolt be, tekintettel a különböző korszakokra, kitért a különböző döntéshozatali mechanizmusokkal kapcsolatos tapasztalatokra. **Így a helyi politikai kutatások azt mutatják, hogy szűk hatalmi elit hozza a döntéseket, nem pedig a megválasztott képviselők, és a döntésekre befolyást gyakorlók elválasztandók a döntést meghozóktól. Pozitív és negatív befolyásról beszélhetünk, melyek közé nem lehet egyenlőséget tenni.** Előadásában bemutatta a közpolitikai ciklus modelljét is.

A következő előadó *Dr. Csűrös Gabriella PhD*, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa *„Az okos város koncepciójának egyes közpénzügyi és környezetvédelmi kérdései”* című előadásában az okos városokkal kapcsolatosan felmerülő egyes kérdésekkel foglalkozott. Kitért arra, hogy jelenleg nincsen egységes fogalom arra, hogy mit is értünk okos város alatt, még a jogi szabályozás szintjén sem, annak ellenére sem, hogy pályázatok, fejlesztési projektek tartoznak e koncepcióhoz. Tehát nincs fogalom, de van hozzárendelt forrás. A hazai jog alapján az okos város fogalom része a digitális város, a zöld város és ezeknek alrendszerai is. A Lechner Tudásközpont készíti az okos város fejlesztési terveket. Az okos város településfejlesztési

kérdésként is megjelenik. Elhangzott, hogy az okos város koncepció most éli virágkorát, de nem új keletű. Az *„okos”* fejlesztések tárgya lehet a természeti környezet is, valamint a közszolgáltatások is. Az előadásban kitért arra az előadó, hogy e területen rengeteg szereplő található, de hiányzik még az egységes megközelítés.

A soron következő *Dr. Molnár Judit PhD*, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi adjunktusa *„Tervek és stratégiák a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben”* című előadása volt. Előadását a Balatont és környékét jellemző kettőség bemutatásával kezdte, e kettős kép szerint egyrészt egy ideális fürdőhelyről, változatos és szép tájról, valamint gazdag kulturális örökségről, másrészt a tó esetében nagyfokú érzékenységről beszélhetünk, vize sekély, könnyen felmelegedő. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet fejlesztése kapcsán az az általános kiindulópont, hogy a térség kiegyensúlyozott fejlődése és az idegenforgalom minőségi fejlesztés csak a környezet védelmével összehangolva valósulhat meg. Ugyanakkor a vonatkozó fejlesztési stratégiai programokat áttekintve alapelemként találjuk meg az építési tevékenységet. Az előadó hangsúlyozta, hogy fontos lenne megtalálni az egyensúlyt e fejlesztési területen.

A konferencia záró előadását *dr. Gyurkó Brigitta*, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának PhD-hallgatója tartotta *„A hulladékgazdálkodás egyes jogi kérdései a Cívis városban”* címmel. Előadásában a közszolgáltatóvá válás feltételeivel kapcsolatos problémakörrel foglalkozott, bemutatásra került a közszolgáltatók számának csökkenési folyamata, illetve csökkenés okai. Elhangzott, hogy Debrecenben a közszolgáltatást korábban alvállalkozók igénybevételével látták el. Az új szabályozás szerint a nonprofit jelleg nemcsak a közszolgáltatókkal, hanem alvállalkozóikkal szemben is követelmény. E változás komoly kihívás elé állítja a helyi hulladékgazdálkodási közszolgáltatókat. Az előadó előadását egy a helyzetet jól jellemző Daniel Dennett idézettel zárta: *„A tévedés a haladás kulcsa.”*